

ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

תפקידו של תרח בעיצוב דמותו של עם ישראל (שיעור מס' 164)

ד"ר צבי שמעון (zvi.shimon@gmail.com)

1. **רד"ק** (בראשית פרק יב פסוק א) - ר' דוד קמחי, פרובנס, 1105-1170
מארצך, כי קשה לאדם לצאת מארצו אשר גר שם ימים רבים כל שכן אם נולד שם, זהו שאמר: **וממולדתך**, כל שכן שיניח בית אביו ומשפחתו וילך אל ארץ לא ידע תמול שלשום וזהו שאמר **מבית אביך אל הארץ אשר אראך**, ואילו אמר לו אל ארץ כארצך טובה ורחבה או טובה ממנה לא היה כל כך קשה, אבל אמר: אל הארץ אשר אראך עדיין ולא ידע הטובה היא אם רעה וכל זה אמר לו הקל להודיע חבתו של אברהם אבינו שכל אלו הדברים קשים לאדם והכל קבל מאהבה לעשות רצון הקל.
2. **רש"י** (בראשית פרק יב פסוק ב) - ר' שלמה בן יצחק, טרוואה Troyes, צרפת, 1040-1105
מארצך - והלא כבר יצא משם עם אביו ובא עד לחרן, אלא כך אמר לו התרחק עוד משם וצא מבית אביך: אל הארץ אשר אראך - לא גלה לו הארץ מיד, כדי לחבבה בעיניו
3. **חזקוני** (בראשית פרק יב פסוק א) - ר' חזקיה בן מנוח, צרפת, 1240
מארצך - מחרן שאתה דר שם כדכתיב לעיל ויבאו עד חרן וישבו שם (יא:לא). **וממולדתך** - שלא תאמר אשוב אל ארץ מולדתי ארץ כשדים.
4. **אבן עזרא** (בראשית פרק יב פסוק א) - ר' אברהם אבן עזרא, נולד בספרד, 1089-1164
לך - השם צוה לאברהם ועודנו באור כשדים, שיעזוב ארצו ומקום מולדתו גם בית אביו. והטעם שידע השם, שתרח אחר שיצא ללכת אל ארץ כנען ישב בחרן. ותרח לא מת עד אחר ששים שנה שיצא אברהם מבית אביו מחרן. רק הכתוב לא פירש שניו בצאתו מאור כשדים.
5. **רמב"ן** (בראשית פרק יב פסוק א) - ר' משה בן נחמן, גירונה, ספרד וישראל 1194-1274
מארצך וממולדתך - כתב רש"י והלא כבר יצא משם עם אביו ובא עד חרן, אלא כך אמר לו הקב"ה, התרחק עוד מבית אביך. ורבי אברהם פירש וכבר אמר השם אל אברם לך לך מארצך, כי הדבור הזה היה בעודנו באור כשדים, ושם צוהו לעזוב ארצו ומולדתו ובית אביו אשר שם. ואיננו נכון, כי אם היה כן היה אברם עיקר הנסיעה מבית אביו במצות האלהים, ותרח אביו ברצון נפשו הלך עמו, והכתוב אמר (לעיל יא לא) ויקח תרח את אברם בנו, יורה כי אברם אחרי אביו ובעצתו יצא מאור כשדים ללכת ארצה כנען...ועוד יקשה עליהם, כי אברהם בצוותו את אליעזר לקחת אשה לבנו אמר לו כי אל ארצי ואל מולדתי תלך (להלן כד ד), והוא הלך אל ארם נהרים אל עיר נחור (שם כד י), אם כן היא ארצו ומולדתו, ושם נאמר (בפסוק לח) אם לא אל בית אבי תלך ואל משפחתי, כי שם בית אביו ומשפחתו שהיא מולדתו, לא כאשר השתבש רבי אברהם לומר אל ארצי חרן, ומולדתי אור כשדים. והנה הוא האומר כאן כי באור כשדים נאמר לו לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך, והנה לו ארצות רבות. אבל העיקר כבר ידעת אותו ממה שכתבנו בסדר שלפני זה (יא כח), כי חרן היא ארצו, ושם מולדתו, והיא ארץ אבותיו מעולם, ושם נצטוה לעזוב אותם.
6. **יהודה קייל** (פירוש דעת מקרא, בראשית יב פסוק א) ירושלים, 1997
וממולדתך - ומבני משפחתך, כמו שפרש העבד את דברי אברהם אדוניו. אברהם אמר לו "אל ארצי ואל מולדתי תלך" (כד:ד) והעבד אמר: "ממשפחתי ומבית אבי" (שם:מ). [הערה 13 - 'משפחה' במובן רחב עשויה לכלול רבבות יוצאי צבא (ראה מפקד ערבות מואב, במ' פרק כו) והיא נרדפת לעתים אף לשבט שלם (שם פסוקים מב-מג); וראה עוד יהושע ז:טז-יח]

ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

ומבית אביך – 'המשפחה' (במובן הרחב) התחלקה לבתי אב: "שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם לבית אבתם" (במ' א:ב). והכוונה לבית אב של תרח, שהשתקע בחבל חרן ובכלל בית אביו גם אביו מולידו עצמו... נמצא שההליכה ערוכה על דרך של מעגל בתוך מעגל מן הרחוק ('מארצך') אל הקרוב יותר ('ומולדתך'), וממנו אל הקרוב ביותר ('ומבית אביך'). העולה מן הדברים, שמכאן ואילך נתבע אברהם להיות במיעוט ולחיות בבדידות כשהוא מנותק מכל הקרובים לו ביותר, מעין הכתוב בברכת משה ללוי: "האמר לאביו ולאמו לא ראיתיו ואת אחיו לא הכיר... כי שמרו אמרתך ובריתך ינצרו" (דב' לג:ט) ומעין דרשת ר' יהודה על "אברם העברי" (בר' יד:יג): כל העולם מעבר אחד והוא מעבר אחד (בראשית רבה סוף פרשה מא [מב]).